

SKATTENYTT

Officiellt organ för Taxeringsnämndsordförandenas Riksförbund

Nr 10/1957

Årg. 7

DISTRIBUTÖR AV
MEDDELANDEN FRÅN RIKSSKATTENÄMNDEN

Kan taxeringsarbetet förenklas?

av assessorn i kammarrätten S. von Otter

Tidskriftens läsekrets hyser av naturliga skäl ett brinnande intresse för att alla möjligheter till förenklningar tillvaratas i taxeringsarbetet. Inte minst gäller detta i fråga om möjligheterna att förenkla arbetet hos taxeringsnämnderna. Redaktionen har från en taxeringsnämndsordförande mottagit ett brev, vari denne ställer frågan, om inte vissa åtgärder skulle kunna vidtagas, vilka skulle kunna vara ägnade att underlätta och minska arbetet inom nämnderna. Vi har låtit brevet gå vidare till assessorn i kammarrätten S. von Otter och bett honom framlägga några synpunkter på problemet.

Rationalisering är tidens lösen. I olika sammanhang framhålles med all rätt att kvalificerad personal skall syssla huvudsakligen blott med kvalificerat arbete; rutinarbetet skall så långt det är möjligt utföras av för sådant arbete mera lämpad personal (att denna personal skall

vara väl kvalificerad för sitt arbete behövs ju egentligen inte sägas ut). Där så är möjligt skall man använda sig av de tekniska hjälpmedel som står till buds.

Det går knappast en dag utan att man i dagspressen läser långa artiklar eller små notiser om "automation på kontor", om hålkortsmaskiner och om elektronhjärnor och räkneroboter. Det har då och då framskyttat uppgifter om att en del av de längder, som förekommer inom taxeringsväsendet, skall framställas med hjälp av hålkortsmaskiner. Likaså är det tal om att debetsedlarna skall framställas hålkortsmässigt och att debetsedeln i framtiden ev. skall få formen av ett häfte med hålkort. Man har sett uppgifter om att elektronhjärnor skall räkna ut skatten. Många fråga sig nog vad det egentligen är som händer och om det i allt detta myckna tal om att man med hjälp av sinnrika maskiner skall kunna skriva ut

taxeringslängder och räkna ut skatt ligger något, som är av särskilt intresse för taxeringsnämnderna.

Man skall inte glömma bort, att kontorsmaskinen är ett hjälpmedel för människan i hennes arbete. Detta hjälpmedel undergår en ständig förbättring. Det är inte så förfärligt längesedan skrivmaskinen kom i allmänt bruk. Vi har fått räknemaskiner och bokföringsmaskiner. Vi har också fått maskiner, med vilkas hjälp vi förhållandevis snabbt kan skriva ut förteckningar eller registerkort över sådana personer som finnas upptagna på särskilda, till en sådan maskinanläggning hörande tryckplåtar. Dylika s. k. adresseringsmaskiner finns f. n., något som väl de flesta numera känner till, vid varje länsstyrelse. Maskinerna används bl. a. för framställning av mantalslängder, stommar till taxeringslängder och röstlängder. Med hjälp av dessa maskiner förses också debetsedlarna med uppgift om den skattskyldiges namn och adress m. m. Debiteringen av skatt på debetsedlarna sker med hjälp av bokföringsmaskiner och givetvis används även sådana maskiner vid skatteredovisningen.

Mycken dyrbar arbetstid har under årens lopp sparats in genom att man inom folkbokförings- och uppbördsväsendet använt sig av kontorstekniska hjälpmedel. Detta har även i stor utsträckning varit till fromma för arbetet inom taxeringsnämnderna. Men tekniken går framåt. Det konstrueras och byggs nya kontorsmaskiner med vilkas hjälp man kan komma ifrån mycket manuellt skrivarbete.

Helt naturligt är det lättare att rationalisera det arbete som sammanhänger med skatteuppbörden än att rationalisera själva taxeringsarbetet. Inom uppbörden kan man använda sig av maskiner i en

helt annan utsträckning än i taxeringsarbetet. I taxeringsarbetet i första instans förekommer visserligen åtskilligt rutinarbete, som med fördel kan utföras av okvalificerad arbetskraft, men möjligheterna att använda maskiner i detta arbete är ändå relativt begränsade. Att utnyttja maskiner för det kvalificerade arbetet, deklaraionsgranskning och allt vad därmed sammanhänger är naturligtvis inte möjligt.

Rationaliseringen av taxeringsarbetet i första instans måste därför syfta till att ernå en sådan arbetsfördelning att endast det kvalificerade granskningsarbetet utföres av den kvalificerade personalen under det att övrigt arbete överlätes på biträdespersonal. Därjämte bör allt göras för att underlätta gransknings- och kontrollarbetet.

Ett steg framåt.

Bland arbetsuppgifter, som sedan länge ansetts böra överflyttas från taxeringsnämndsordförandena till annan mindre kvalificerad personal, hör främst sortering av självdeklarationer och andra uppgifter, som skall avlämnas till ledning för taxeringen, samt längdföringen. Önskemålen om en sådan överflyttning har numera blivit tillgodosedda genom den av 1956 års riksdag beslutade taxeringsreformen. Enligt 16 § nya taxeringsförordningen (S.F.S. 1956:623) åligger det lokal skattemyndighet bl. a. att ombesörja sortering av inkomna deklarationer och andra uppgifter och att därvid utvälja de deklarationer, som skall behandlas av särskild taxeringsnämnd, samt att verkställa längdföring för taxeringsnämnd. I samma paragraf stadgas även att i taxeringsnämnd, som inte åtnjuter biträde av taxeringsassistent, ordföranden

äger anlita skrivbiträde, som av honom tillkallas. Den nya taxeringsförordningen träder i kraft den 1 januari 1958 och skall alltså tillämpas första gången vid 1958 års taxering.

Det finns all anledning förmoda att verkningarna av reformen skall bli gynnsamma och att ordförandena får tillfälle att mera odelat ägna sig åt själva deklarationsgranskningen och kontrollen av att de skattskyldiga fullgjort sin deklarationsplikt. Att 1956 års taxeringsreform innebär ett stort steg framåt när det gäller rationaliseringen av taxeringsnämndernas arbete, därom torde inte mer än en mening råda.

Det finns emellertid de som fråga sig, om det inte är möjligt att genom vidtagandet av ytterligare åtgärder underlätta nämndernas arbete. I det sammanhanget riktas viss kritik mot uppställningen av och innehållet i de längder, som tillhandahålls taxeringsnämnderna. Sålunda klagas bl. a. på att stommen till inkomstlängd saknar uppgift om de skattskyldigas postadress, vilket anses olägligt när felande deklARATIONER skall infordras. Ibland ges uttryck åt den uppfattningen att stommen bör upptaga allenast de personer inom taxeringsdistriktet, vilka kan komma ifråga till taxering, och inga namn därutöver. I andra fall åter göres erinringar mot att för få personer är upptagna i stommen med påföljd att åtskilliga skattskyldiga måste genom taxeringsnämndsordförandens försorg införas i stommen.

Sättet för inkomstlängdstommens uppställning torde utgöra förklaring nog varför stommen inte lämpligen bör innehålla uppgift om de skattskyldigas postadresser och varför det inte är möjligt att i densamma redovisa just de personer, vilka

kan komma ifråga till taxering. Före källskattereformens genomförande gällde att en skattskyldig skulle taxeras i den kommun, där han var mantalsskriven för taxeringsåret. Stomme till inkomstlängd, grundad på mantalslängden för taxeringsåret upprättades då av vederbörande häradsskrivare strax innan taxeringsarbetet tog sin början. Häradsskrivaren hade då vissa möjligheter att, med den personliga kännedom han ägde om befolkningen i fögderiet, vid stommens upprättande bedöma vilka av de i mantalslängden uppförda personerna som icke kunde tänkas komma ifråga till taxering.

Källskattereformen medförde att taxering inte vidare kunde ske i den kommun, där den skattskyldige var mantalsskriven för taxeringsåret — i denna kommun har han ju enligt gällande system att erlagga preliminär skatt. Taxeringen skall i stället ske i den kommun, där den skattskyldige författningen enligt skall vara mantalsskriven för året näst före taxeringsåret. Stommen till inkomstlängd framställs ju numera inte manuellt av den lokala skattemyndigheten utan med hjälp av länsbyråns tryckande register. Den upprättas i regel redan under första hälften av mantalsåret d. v. s. under året före taxeringsåret och återspeglar bosättningsförhållandena den 1 november året före mantalsåret. Den omständigheten att stommen iordningställes så lång tid före taxeringens början medför att, om den skulle innehålla adressuppgifter, dessa i åtskilliga fall skulle vara inaktuella vid den tidpunkt, då de skulle behöva utnyttjas. Därtill kommer att, om adresserna toges med, det antal skattskyldiga som nu rymmes på varje sida i längden, bleve reducerat till hälften.

I detta sammanhang må framhållas att

stommen till inkomstlängd numera innehåller uppgift om vissa sådana skattskyldiga som skall i en kommun taxeras till allenast kommunal inkomstskatt. Detta gäller de ägare av fast egendom, vilka har fastighet belägen i annan kommun än hemortskommunen. För många taxeringsnämndsordförande skulle det med säkerhet ha medfört en avsevärd arbetsbelastning om de skolat själva föra in dessa skattskyldiga i längderna.

Några möjligheter att inom ramen för nu gällande taxerings- och uppbördsorganisation vidtaga ytterligare åtgärder, som kan vara ägnade att underlätta det mera expeditionella arbetet för taxeringsnämnderna, torde knappast finnas. I vad mån det kan vara möjligt att förenkla granskningsarbetet genom andra åtgärder skall här icke diskuteras.

Nästa steg framåt.

1955 års taxeringssakkunniga framhöll i det förslag till ändrad taxeringsorganisation, vilket utgör grundvalen till den nya taxeringsförordningen, att det i statens organisationsnämnds regi påginge försök att utnyttja hålkortsmaskiner för bl. a. längdföring och debitering av skatt.

Organisationsnämnden framhöll i skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 april 1955 att nämnden som ett led i sina undersökningar rörande folkbokföringsväsendets organisation och länsstyrelseorganisationen tagit upp frågan om användning av hålkortsmaskiner dels vid den registrering, framställning av längder m. m., som vid nuvarande organisation förekomme vid de regionala folkbokföringsorganen (d. v. s. länsstyrelserna i deras egenskap av länsbyråer för folkbokföringen), dels vid länsstyrelsernas, de lo-

kala skattemyndigheternas samt postens skatteavdelningars bestyr med bl. a. debitering, uppbörd och redovisning av skatt. Grundläggande förslag till hålkortssystem för de nämnda arbetena hade upprättats inom nämnden. Nämnden ansåg det emellertid vara av betydelse att, innan nämnden kom med några slutliga förslag i frågan, få klarlagt lämpligheten och tillförlitligheten överhuvudtaget av hålkortssystem inom de ifrågavarande verksamhetsområdena. Det vore angeläget att få brister i det utarbetade systemförslaget belysta och att få möjlighet att pröva alternativa lösningar. Systemet borde därför, ansåg nämnden, bli föremål för försöksverksamhet.

Genom beslut den 10 juni 1955 fick organisationsnämnden bemyndigande att verkställa försök i huvudsaklig överensstämmelse med det av nämnden föreslagna systemet. Försöksverksamheten kom igång hösten 1955 och avslutades med utgången av mars månad 1957. Den har varit förlagd till Jönköping och omfattat ett fögderi samt varit utformad som en dubblering av den ordinarie folkbokförings- och uppbördsverksamheten. Inom nämnden pågår nu en överarbetning av det ursprungliga förslaget och det är att vänta att nämnden i början av år 1958 till Kungl. Maj:t kommer att redovisa de resultat vartill man kommit vid försöken.

Att här lämna en ingående redogörelse för det av nämnden skisserade och försöksvis tillämpade systemet är inte avsikten. Endast en del detaljer som ev. kan vara av intresse ur taxeringssynpunkt skall beröras. Det må dock alldeles särskilt framhållas att, om en omläggning i huvudsaklig överensstämmelse med det system som prövats kommer till stånd,

denna kommer att få förhållandevis ringa betydelse för taxeringsnämndernas arbete sådant detta ter sig efter den senast genomförda reformen.

Enligt det system, som varit föremål för försöksverksamhet, skall de nuvarande, av adresseringsplåtar bestående registren över bl. a. befolkningen och fastigheterna i riket slopas och ersättas av register, som består av hålkort. Adresseringsmaskiner skall utbytas mot hålkortsmaskiner. Olika slag av hålkortsregister upprättas för folkbokföringsändamål och för uppbörden. I de hålkortsregister som upprättas för uppbördsändamål skall registreras alla uppgifter, som behövs för debitering och uppbörd av skatt, för utskrift av längder av olika slag och för utskrift av debetsedlar.

Av taxeringsnämnderna beslutade taxeringar har — direkt från deklarationerna — registrerats på hålkort. Man har sålunda i det prövade systemet inte arbetat med någon stomme till inkomstlängd. På hålkort har registrerats alla de uppgifter, som behövs för uträkning av den slutliga skatten. Uträkningen av slutlig skatt har skett med hjälp av en elektronmaskin och de framräknade resultaten har registrerats på hålkort. Hålkorten har sedan kommit till användning för framställning av bl. a. inkomstlängder och förmögenhetslängder samt debetsedlar å slutlig skatt. Även preliminärdebetsedlarna har framställts hålkortsmässigt.

För inkomststatistiken behövliga uppgifter har också framtagits genom maskinell bearbetning av hålkorten och maskinellt stansats in i nya hålkort. I ett utbyggt system är det meningen att statistiska centralbyrån skall få statistikuppgifterna i sådan form.

Hos länsbyråerna sker f. n. — frånsatt

de fall där den skattskyldige äger fast egendom — inte någon särskild registrering av fysiska personer och oskifta dödsbon, som skall beskattas i annan kommun än hemortskommunen. En sådan registrering har emellertid skett under försöksverksamheten. Tanken är att, om förslaget genomföres, varje taxeringsnämnd skall tillställas en hålkortsmässigt framställd förteckning över nämnda kategori skattskyldiga innan taxeringsarbetet för året börjar. Kontrollen av att dessa skattskyldiga fullgör sin deklarationsplikt kommer därigenom att underlättas.

Särskilda hålkortsregister har också upprättats över juridiska personer. Registret avses skola omfatta alla juridiska personer, som kan tänkas bli föremål för taxering inom en kommun. Det är alltså inte bara juridiska personer som har sitt säte i kommunen, vilka blir registrerade i detta register, utan även de som t. ex. driver rörelse i kommunen men har sitt säte i annan kommun.

Såsom nyss berörts har under försöksverksamheten hålkortsregister upprättats även över fastigheterna. Registren har innehållit uppgift, förutom om fastighetens namn samt fastighetsägarens namn och adress, även om fastighetens taxeringsvärde. De avses skola användas för framställning av bl. a. fastighetsliggare till mantalslängden, under år då särskild fastighetstaxering äger rum tillika stomme till fastighetslängd, avskrifter av fastighetslängd samt sammandrag och statistiska uppgifter rörande fastighetstaxeringen.

Sammanfattningsvis innebär det av organisationsnämnden prövade systemet att — om det genomföres — uppgift om beslutade taxeringar stansas in på hålkort, vilka i förväg försetts med erforder-

derliga identifieringsuppgifter rörande den skattskyldige och taxeringsdistrikt. Genom maskinell bearbetning av korten sker uträkning av skatter och sådana avgifter, som skall uttagas i samband med den slutliga skatten. Likaså sker maskinellt en avräkning mot inbetald preliminärskatt. Stommen till inkomstlängd slopas eftersom de av taxeringsnämnd beslutade taxeringarna föres över direkt från deklARATIONERNA till hålkort. Urvalet av de personer, beträffande vilka vissa statistiska uppgifter skall lämnas till statistiska centralbyrån, sker maskinellt och uppgifterna framställs på maskinell väg. Inkomstlängder och andra längder framställs maskinellt i erforderligt antal ex-

emplar varför något manuellt upprättande av avskrifter ej skall behöva förekomma.

Tanken är att såväl preliminärdebetsedlar som debetsedlarna på slutlig skatt skall få formen av häften med hålkort. De i dessa häften ingående skatteanvisningarna skall bearbetas maskinellt.

Inledningsvis har berörts, att organisationsnämnden kan väntas redovisa de under försöksverksamheten vunna erfarenheterna i början av nästa år. Frågan huruvida man skall införa hålkortssystem inom folkbokföring och uppbörd blir givetvis beroende av bl. a. hur försöksverksamheten utfallit och hur stora besparingar som kan göras.